

ETNOGRAAFIA MUUSEUM

Küsimusleht nr. 58

(Rändpüügist)

KALASTUS I

Lugupeetud korrespondent!

Kalapüük on Eestis kõigi aegade jooksul olnud tähtsaks elatusalaks põllunduse ja karjakasvatuse kõrval. Andmed kalurite töö- ja elukorralduse kohta on Etnograafia Muuseumis praegu veel võrdlemisi lünklikud ja antud teema puudulikult uuritud. Seepärast pöördume Teie poole täiendavate teadete saamiseks kalurite töö ühe vormi — rändpüügi kohta. Kalaparvede liikumise ja erinevate turustamisvõimaluste tõttu on kalurid paljudest Eesti rajoonidest sõitnud teistesse paikadesse kalapüügile. Rändpüügil kujunesid omapärased töö organiseerimise vormid, tavad ja kombed, mis pakuvad suurt huvi.

Käesolevad küsimused on koostatud peamiselt selleks, et saada teateid Teie ümbruse kalurite sõitudest teistesse püügirajoonidesse. Kui aga Teie rannas on käinud püügil teiste rajoonide kalurid, palume andmeid ka nende kohta sama küsimustiku alusel. Kõigile küsimustele vastates palume võimaluse piires ära märkida, millisesse ajajärku kirjeldatav nähtus kuulub ja kui temas toimus hiljem muutusi, siis millal, mispärast ja millised need muutused olid.

Erilist rõhku palume pöörata rahvapäraste nimetuste ja väljendite esitamisele, kriipsutades need alla lainelise joonega.

1. Kas Teie rannas on püügil käinud kalureid teistest rajoonidest? Kust ja millal?

2. Kas kohalikud kalurid on käinud väljaspool koduranda püügil?

3. Kus käidi rändpüügil a) Eesti randadel, b) väljaspool Eestit (Soome, Ingeri, Läti randadel või mujal)?

4. Millal käidi (XIX sajandil, enne I maailmasõda, kodanliku Eesti päevil)?

5. Miks sõideti võõrasse randa kalapüügile (oma rannas vilets kalasaak, mujal paremad turustamisvõimalused jne.)?

6. Kuidas nimetati rändpüügile sõitu (võrgumaale e. noodamaale minek või kuidagi teisiti)?

7. Kas olid kindlad püügikohad, kuhu iga aasta sõideti?

8. Kas sinna randa käjs püügile kalureid ka mujalt? Kust? Milline oli läbisaamine nendega?

9. Millisel aastaajal sõideti rändpüügile?

10. Kas väljasõit rändpüügile oli seotud kindla tähtpäevaga, nädalapäevaga? Millistega?

11. Kui kaua oldi kodust ära rändpüügil?

12. Milliseid kalaliike milliste püünistega käidi püüdmast teistel randadel?

13. Milline oli vanasti rändpüügi osatähtsus aastases kalasargis?

14. Kes sõitsid rändpüügile — a) elukutselised kalurid, b) kõik küla tööjõulised elanikud?

15. Kas naisi sõitis ka kalapüügile kaasa?

16. Mis oli sel juhul naiste ülesandeks, kas abitööd (kalade puhastamine, söögikeetmine, rõivaste parandamine jne.) või võtsid nad koos meestega osa ka püügist?

17. Kui vanalt võisid poisikesed rändpüügiretkele kaasa sõita?

18. Millega sõideti püügikohale (aerupaat, purjekas, laev), kuidas teda nimetati (võrklaev või kuidagi teisiti)?

19. Millal võeti rändpüügil kasutusele sõudepaatide asemele täiustatud taglasega purjekad, millega oli võimalus loovida ka vastu tuult?

20. Millal rändpüügil tulid tarvitusele esimesed mootorpaadid?

21. Kuidas nimetati rändpüügile sõitvat paatkonda (paadikamp, venevägi, mest, selts jne.)?

22. Kas rändpüügil olid sama koosseisuga paatkonnad kui oma rannas kalastades või moodustati selleks uued meeskonnad (suuremad või väiksemad)?

23. Mitu kalurit oli ühes paatkonnas rändpüügile sõites?

24. Kas paatkonna moodustasid tavaliselt sugulased, naabrid või moodustati ta teistel alustel?

25. Kas paatkonnas olid alati samad inimesed või kujundati ta igal aastal uuesti?

26. Milliseid kombeid teate paatkonna moodustamisel (paatkonna moodustamisel kindel tähtpäev, meeskonna liikmete kostitamine paadivanema — kipri poolt õllega ja viinaga või vastupidi jne.)?

27. Kas toimus muutusi paatkonna liikmete arvus, kui tulid tarvitusele täiustatud taglasega purjekad, mootorpaadid?
28. Kas paat kuulus ühele isikule või oli ta kogu meeskonna ühisomandiks?
29. Milline oli tööjaotus paatkonna liikmete vahel?
30. Kuidas nimetati püügiprotsessi juhtijat, paadivanemat? Kuidas teisi paatkonna liikmeid?
31. Kas kõik paatkonna liikmed käisid püügil või mõni jäi kaldale?
32. Mis oli kaldale jäänud ülesandeks (toiduvalmistamine, kalurite asjade valvamine jne.)?
33. Kas kalasaak jagati kõigi püüdjate vahel või müüdi ühiselt?
34. Kuidas jagati kalasaak püüdjate vahel (võrdselt, igaüks võttis oma püünistest jne.)?
35. Kas paatkonna vanem või paadiomanik sai suurema osa kui teised?
36. Kas kokk-söögikeetja sai teistega võrdse osa saagist?
37. Kas saagi jagamisel peeti meeles ka juba tööjõuetuks muutunud endist paatkondlast?
38. Kas kalasaak müüdi või vahetati muude saaduste (vilja, jahu jne.) vastu koha peal või toodi koduranda?
39. Kellele müüdi kala (ülesostjatele, talumeestele)?
40. Kas esines juhuseid, et käidi võorastes randades kalapüügil ilma oma püünisteta, palgates end võoraste teenistusse?
41. Milliste püünistega sel juhul püüti (noot, võrgud, mõrrad)?
42. Millised ja kui suure tasu said palgalised püüdjad (osa saagist, rahapalga)?
43. Kuidas nimetati palgalisi püüdjaid (nooda-, mõrrasulased jne.)?
44. Kas kalapüügi eest võoras rannas tuli tasu maksta seal-sele mõisnikule või mõnele teisele rannariba valdajale? Kui palju ja millise normi alusel (hooaja eest, saagi pealt, püüniste pealt, loomusekohtade, «mõrrasihtide» jne. pealt) maksti?
45. Millisel ajajärgul milline tasumisviis oli tuntud? Kuidas tasu suurus ja tasumisviis olenesid kasutatavast püüniseliiigist?
46. Kas võoras rannas makstav tasu oli suurem või väiksem kui kodurannas, kui kohalikel kaluritel?
47. Millal veel viimati tuli tasu maksta kalapüügi eest võoras rannas?
48. Milliseid maagilisi võtteid («nõiakunsti») kasutati kalaõnne kindlustamiseks eelneval püügiretkel?

49. Milliste kommetega oli seotud väljasõit rändpüügile, püügirajooni kohale jõudmine?

50. Mida võeti kaasa rändpüügile peale kalapüüniste?

51. Millist toitu ja jooki võeti rändpüügile kaasa? Kas püügi-retkele kaasavõtmiseks valmistati mingit erilist sööki või jooki, kuidas neid nimetati (näit. soomeleib)?

52. Kus elati rändpüügil olles (kohalikes peredes, oma ajutistes elamutes, telkides, paadis)?

53. Kui olid ajutised elamud, siis kuidas neid nimetati?

54. Kas ajutised elamud ehitati kollektiivselt?

55. Kes ehitas neid elamuid?

56. Kust saadi ehitusmaterjal?

57. Kirjeldage neid rändpüügil kasutatavaid ajutisi elamuid (materjal, suurus, ruumide jaotus ja otstarve, sisustus jne.)! Joonistage ajutise elamu põhiplaan!

58. Kas toitu keedeti elamus või väljaspool, vabas õhus? Kas väljaspool hoonet oli selleks eriline tulease?

59. Kas taolisi elamuid on säilinud tänapäevani?

60. Millal need ajutised elamud on ehitatud?

61. Milliseks otstarbeks kasutatakse neid praegu?

62. Milline oli läbisaamine kohalike elanikega?

63. Kas rändpüügil tekkis arusaamatusi või tülisid kohalike kaluritega kalapüügikohtade pärast?

64. Kuidas neid arusaamatusi lahendati?

65. Milliseid kõrvaltöid tehti (püüniste parandamine, puutöö, naiste näputöö jne.) püügist vabal ajal?

66. Milliseid lõbustusi organiseeriti vabal ajal?

67. Kas toimus kohalike noortega ühiseid peo- ja tantsuõhtuid, kiigel käimisi?

68. Kuidas tähistati püügihooaja lõppu (pidu, kõigi ülejäänud toiduvarude ühine söömine jne.)?

69. Mida toodi kodustele rändpüügilt külakostiks kaasa?

70. Milliseid uusi püüniseid, töövõtteid või paaditüüpe on tundma õpitud ja omandatud võõrastes randades?

71. Millal loobuti traditsioonilisest rändpüügil käimisest ja miks?

72. Kas kaasajal käiakse teistes randades kalapüügil?

73. Kas on tänaseni säilinud vanad traditsioonilised rändpüügipaigad?

74. Milliseid uusi rajoone kasutatakse rändpüügil?

75. Kas uued rändpüügikohad on leitud kolhoosi algatusel või on kalureid sinna suunatud MKJ poolt?

76. Millisel aastaajal käiakse praegu rändpüügil?
77. Kui kaua viibitakse rändpüügil?
78. Millist kala ja milliste püünistega püütakse nüüd rändpüügil?
79. Kui suur osa kolhoosi aastasaagist püütakse rändpüügil? (Märkida eraldi traalidega ja muude püünistega).
80. Kas tänapäeval naisi käib rändpüügil kaasas?
81. Mis on naiste ülesandeks sel juhul?
82. Milline on töökorraldus ja tasumine rändpüügil (brigaadne, lüliline)?
83. Kus elatakse rändpüügil viibides?
84. Kas kasutatakse rändpüügil varematest aegadest pärinevaid ajutisi elamuid?
85. Kui on uusi hooneid selleks otstarbeks püstitatud, siis kelle poolt ja millal?
86. Kirjeldage uusi rändpüügi elamuid (materjal, suurus, ruumide jaotus, sisustus jne.)!
87. Kas neid hooneid kasutavad vaid ühe kolhoosi kalurid või ka teised?
88. Kuidas on korraldatud rändpüügil toitlustamine?
89. Kas on kaasajal tekkinud lahkkelisid kohalike kaluritega püügipaikade küsimuses või muul pinnal?
90. Kuidas neid lahkkelisid lahendatakse?
91. Kuidas kalurid sisustavad rändpüügil oma vaba aega?

